

HOZZÁSZÓLÁSOK

GERGELY ISTVÁN, miniszterhelyettes

Elöljáróban engedjék meg, hogy a Mezőgazdasági és Élelmezési Minisztérium nevében őszintén köszöntsem a nyilvános ülés elnökségét, az agrártudományok megjelent művelőit, itt megjelent képviselőit és az ülés valamennyi résztvevőjét.

Az agrártudományok művelése nem újkeletű hazánkban. Elért eredményeinket tekintve számos, átlagon felüli, kiemelkedő sikert mondhatunk magunkénak.

Az elért eredmények, amelyekről részben a beszámolóból, részben az összefoglaló értékelésből részletesen tájékozódhattunk, valamennyiünket bizakodással töltenek el. Az új hibridek előállítására, az agrotechnikai eljárások tökéletesítése és így tovább, egyrészt azt igazolja, hogy ezen a téren eddig is nagy utat tettünk meg, ami az agrártudományokkal foglalkozó tudósaink, kutatóink eredményes tudományos munkásságát dicséri, másrészt pedig arra enged következtetni, hogy még ezen a területen is sok rejtett tartalékkal rendelkezünk, amelyek kiaknázása a közeljövő feladatai közé tartozik.

Mócsy János akadémikus beszámolójában a következő évek agrárkutatásainak fő célját a mezőgazdasági termelés növelésében, a több, jobb és piacképesebb áru minél gazdaságosabb termelését szolgáló módszerek kidolgozásában és általános széleskörű bevezetésében jelölte meg. Bizonyosak vagyunk abban, hogy tudósaink, kutatóink és a területnek valamennyi, különböző szintű művelői munkájukban a jövőben sem fognak erről megfeledkezni. A mezőgazdasági termelés növelésével, gazdaságosságának további javításával még gyorsabb lépésekkel haladhatunk előre, s ezzel komoly mértékben járulhatunk hozzá feladataink megoldásához, a mezőgazdasági termelés fejlesztésének meggyorsításához, népünk élelmezésügyi helyzetének, s végső fokon életszínvonalának javításához.

A mai nyilvános ülés olyan időszakban tanácskozik, amikor feladatainkat az új gazdaságirányítási reform bevezetésének közvetlen előkészítése határozza meg.

Mint ismeretes, gazdasági irányítási rendszerünk átfogó reformját többek között az tette szükségessé, hogy „a gazdasági növekedés korábbi fontos forrásai, tartalékai erősen kimerülőben vannak, s a jövőben gyors növekedés csakis a gazdaság belső tartalékainak intenzívebb feltárása, a műszaki fejlesztés meggyorsítása révén lehetséges”.

Ez a megállapítás teljes mértékben helytálló. Meggyőződésem szerint a mezőgazdasági termelés és a feldolgozással együtt az élelmezésügyi fejlesztése, és ezzel összefüggésben a korszerű szervező tevékenység — a tárca vonat-

kozásában is — alapvető feladata lesz a reform sikerének. Egyik legfőbb gondunk, hogy meggyorsítsuk a mezőgazdasági termelés fejlesztését és ezzel fokozatosan megszüntessük az ipar és a mezőgazdaság fejlettségi színvonala között meglévő nagy különbséget, lehetőleg minél előbb felszámoljuk a főleg történelmi okokból eredő elmaradottságunkat. Ennek az ökonómiai, a biológiai, a műszaki és más tudományágak fejlesztésének összhangban történő gyorsítása a legfontosabb feltétele.

A mezőgazdasági termelés fontosságára, népgazdaságunkon belül betöltött súlyára utalnak azok a megállapítások, amelyek szerint — értékarányos áron számolva — a nemzeti jövedelemnek mintegy 35 százalékát, az ipari alapanyagszükségletének mintegy 30 százalékát, a nyugati tőkés devizakitermelésnek több mint 50 százalékát a nyers és a feldolgozott mezőgazdasági termékek adják. A mezőgazdasági termelés növelése teszi lehetővé ugyanakkor a lakosság növekvő igényeinek folyamatos — nagyobb zökkenők nélküli — kielégítését is, ami ugyancsak a szocialista mezőgazdaság egyik fő feladata.

Ezt igazolja az a tény is, hogy a lakosság jövedelmének még ma is több mint 50 százalékát élelmiszerek beszerzésére fordítja. Ha az idehaza nem termelhető élelmiszereket (pl. a déligyümölcsöket) is számításba vesszük, akkor is a hazai mezőgazdaság és élelmiszeripar biztosítja a lakosság fogyasztási alapjának 48 százalékát. Számításaink szerint, mai fejlettségi színvonalunk mellett, a reáljövedelem növekedésének minden egy százalékára átlagosan 0,7—0,8 százalékos élelmiszerfogyasztás növekedés jut. Ezen belül nagyobb mértékben nő a kereslet az állati fehérjék, valamint a zöldség- és gyümölcsfélék iránt.

Mindezekből az is kitűnik, hogy az életszínvonal számottevő emelkedéséről nem lehet szó a mezőgazdasági és az élelmiszeripari termelés jelentős növelése nélkül. Hazánk sajátos adottságai mindettől függetlenül is megkövetelik, hogy a mezőgazdasági termelés fejlesztésének gyorsítását tekintsük további feladatunknak, fejlődésünk egyik fontos előfeltételének. Egy kis, nyersanyagban szegény ország, mint amilyen hazánk is, csak akkor tudja a lakosság életszínvonalának folyamatos emelését biztosítani, ill. az ezzel összefüggő igényeket megfelelően kielégíteni, ha az exportot is egyre gyorsabban növeli és nyílt gazdálkodást folytat, más szóval: önellátásra tartósan nem rendelkezhet be. Ez az út azonban csak akkor járható eredményesen, ha az exporttermékek színvonala, minősége és ára kielégíti a világpiacon követelményeit.

Előrehaladásunk függvénye, hogy mikor és mely termékekből közelítjük meg a világszínvonalat, illetőleg képesek vagyunk-e biztosítani a folyamatos fejlesztést.

A művelés alá vont terület növelésére a mi viszonyaink között említésre méltó lehetőség nincsen. Összterületünk 91 százaléka mező- és erdőgazdaságilag már hasznosított és 61 százaléka szántóterület, ami világviszonylatban is igen magasnak mondható.

A mezőgazdasági termelés további gyorsütemű fejlesztése viszont az egész népgazdaság fejlődésének kulcskérdése. Így az az alapvető célkitűzés, hogy a mezőgazdaság növelje a fajlagos hozamokat, ezzel egyidejűleg csökkentse a termelés ráfordításait, javítsa a mezőgazdasági termelésben és a feldolgozásban a munka termelékenységét, ill. javítsa a ráfordítások hatékonyságát.

A mezőgazdaság fejlesztésének meggyorsítását a nagyüzemek kialakulása, a személyi és a műszaki feltételek javulása, az eddigi tudományos kutatási eredmények lehetővé — a mezőgazdasági munkaerőhelyzet foko-

zatos romlása, a belső tartalékok feltárása, a korszerűség, a minőségjavítás, a választék bővítése pedig szükségessé teszi.

A mezőgazdasági termelés intenzív fejlesztése rendkívül széles, szerteágazó terület. Érvényesülését számtalan tényező, közöttük a természeti tényezők egész sora is befolyásolja. A mezőgazdaság iparosítását a köztudatban eddig általában csak a gépesítés, az elektrifikálás, legfeljebb a kemizálás széleskörű elterjedésével jellemezték. Ezek azonban ma már az általános technikai forradalomnak — eredetüket tekintve — még csak az ipari elemei. A fejlődés továbbra is nélkülözhetetlen, de már mezőgazdasági eredetű elemei: a fajtanemesítés, a termelési, a tenyésztési, a tartási rendszerek, a technológiák, a szervezési módszerek fejlesztése.

Ebből a fejlődésből lényegében minden tudományterület és ágazat egymással versenyezve veszi ki a maga részét. Ebben a versenyző együttműködésben a mezőgazdasági tudományok, a mezőgazdasági és az élelmezésügyi ágazat fő feladata a komplex, azaz a gépi, az építési és a vegyi stb. technikával összehangolt és szervesen összefonódó fejlesztés.

A fejlődés során egyes tudományterületek lemaradhatnak, mások előreszaladhatnak. Ezeket a fázisbeli eltolódásokat a fejlődés során kell időben egyeztetni, és esetenként összhangba hozni. A fejlesztés csak akkor lehet eredményes, ill. optimálisan hatékony, ha feltételeit egyidejűleg, komplex módon, egymással összhangban biztosítják. Ezért a kitűzött célok elérése érdekében a mezőgazdaságra háruló egyik legfontosabb feladat ma a komplex műszaki fejlesztésen túlmenően, a biológiának az általános fejlesztésével és az üzemszervezéssel is lépést tartó, komplex technikai fejlesztése.

Az elmúlt II. ötéves terv időszakában befejeződött a mezőgazdaság szocialista átszervezése, amelyet a szocialista építőmunka egyik legnagyobb történelmi eseményeként értékelünk. A háború előtti mintegy másfélmillió kisparaszti gazdaság helyett a mezőgazdasági termelés jelenleg mintegy 3500 korszerű nagyüzemben összpontosul. Ezzel a mezőgazdaságban is megteremtettük a nagyüzemi termelés kereteit, legfontosabb feltételeit. A mezőgazdaság bruttó termelési értéke — a II. ötéves terv átlagában a megelőző 5 év átlagához viszonyítva — 10 százalékkal, 1966-ban pedig az előző évhez viszonyítva további 5–6 százalékkal növekedett. Ez az eredmény annál inkább figyelemre méltó, mert a tervidőszakban a szántóterület mintegy 500 000 kat. holddal volt kevesebb, mint a korábbi időszakban. A mezőgazdaság munkaerőállománya viszont mintegy 400 000 fővel csökkent, és az előregezés miatt összetétele is változott. Fiatalszövetségi nagyüzemeink vezetői közül még sokan nem rendelkeznek a vezetéshez szükséges megfelelő szakmai ismeretekkel. Még mindig nem rendelkezünk elegendő mezőgazdasági szakemberrel sem. Ugyanakkor még az időjárás sem kedvezett a mezőgazdasági termelésnek, elemi károk, ár- és belvizek, valamint járványok is sújtották a mezőgazdaságot. Fiatalszocialista mezőgazdaságunk nagy életerejét bizonyítja, hogy az átszervezést közvetlenül követő években az előző évekhez viszonyítva is meggyorsult a mezőgazdaság fejlődése.

Mindez egyrészt azt igazolja, hogy a mezőgazdasági üzemeink felnőttek, nagykorúakká váltak, másrészt pedig a tudomány és a termelés kapcsolata a mezőgazdaságban is a termelőerők fejlesztésének egyre fontosabb tényezője lett. A termelés területén egyre növekedik a tudomány szerepe, aminek az eredményei valóban termelőerővé válnak és fejlődésünk zálogaként vehetők számításba. A tudomány vívmányainak, a gyakorlati eredmények széleskörű

bevezetésének és mindenekelőtt parasztságunk szorgalmának és áldozatkész munkájának köszönhető, hogy az elmúlt öt éves tervidőszak második felében az ország kenyérgabonaszükségletét először sikerült hazai termésből biztosítani. Ez nagyban annak köszönhető, hogy a korszerű termelési technika módszereit széleskörűen alkalmaztuk.

A termelés műszaki színvonalának az érzékeltetésére emlitem meg, hogy a meglévő problémák ellenére is egyre javul a mezőgazdaság anyagi-műszaki ellátottsága. Jelenleg a mezőgazdasági termelés összes költségeiből az ipari eredetű termékek felhasználása — a korábbi kisüzemi termelés alig 14—15 százalékos részarányával szemben — nagyüzemeinkben átlagban háromszorosára (45—50 százalékra), egyes élenjáró gazdaságokban pedig négyszeresére (60—65 százalékra) növekedett.

Mezőgazdaságunk az elkövetkező öt éves terv időszakában döntően fontos szerepet tölt be népgazdaságunk fejlődésében. Az elvtársak ezt pártunk és kormányunk határozatából jól ismerik. Továbbra is a mezőgazdaságra hárul a lakosság élelmiszerellátásának teljes feladata. Nő a szerepe a hazai ipar nyersanyagszükségletének biztosításában, különösen a külkereskedelem fejlesztésében, és ezen belül a tőkés fizetési mérleg javításában. A III. öt éves tervben azzal számolunk, hogy a mezőgazdasági termelés a tervidőszak átlagában — az 1961—65. évek átlagához képest — mintegy 13—15 százalékkal nő. Ez mintegy 2—2,8 százalékos évi növekedésnek felel meg. A mezőgazdasági termékek felvásárlása és ennek alapján az élelmiszeripari termelés a tervidőszakban a mezőgazdasági termelésnél gyorsabban, 5 év alatt mintegy 28—32 százalékkal növekedik. Ezen belül különösen az állattenyésztés, a kertészeti kultúrák, egyes szántóföldi kultúrák gyorsabb ütemű fejlesztése kerül előtérbe.

Az ágazati minisztériumok a gazdaságirányítás új rendszerében számos funkciótól mentesülnek, így lehetővé válik, hogy saját területükön a közép- és hosszútávú fejlesztés kérdéseivel többet és megalapozottabban foglalkozhassanak, bátran támaszkodva a tudomány eredményeire. A mezőgazdaság hosszabbtávú fejlesztése, a fejlesztési irányok, ütemek és az elérendő színvonal meghatározásához a mezőgazdasági és élelmiszerügyi minisztériumnak és az Akadémia agrártudományi osztályának — mint ahogy eddig is volt — igen szoros együttműködése szükséges. Csak ebből a segítőkész együttműködésből születhetett meg a jelenlegi egységes agrárkutatás is.

Engedjék meg, hogy ez alkalommal is megköszönjem a Magyar Tudományos Akadémia IV. osztálya vezetőségének, tagjainak, személy szerint Mócsy akadémikus elvtársnak is azt a hathatós, sokoldalú támogatást, amelyet a mezőgazdasági termelés fejlesztése érdekében a maga pozíciójából, ill. az akadémiai osztály a maga helyzetéből nyújtott.

A tudomány fokozott megbecsülése, a mezőgazdasági és élelmiszerügyi tárca területén dolgozó szakemberek áldozatkészsége, mindenekelőtt parasztságunk szorgalma a biztosítéka annak, hogy feladatainkat teljesíthetjük. Ebben számítunk az agrártudományokat művelő tudóstársadalmunkra, a Magyar Tudományos Akadémia IV. Osztályának további hathatós segítségére, és e helyen is kérjük további támogatásukat. A minisztérium ehhez fokozott segítséget fog nyújtani azért, hogy egyre több tudományos eredmény születhessen, szolgálva a mezőgazdasági termelés fejlesztését.

MAGYAR JÁNOS, a mezőgazdasági tudományok doktora

Az Erdészeti Szakbizottságnak, helyesebben az erdészársadalomnak a nevében szeretnék néhány szót elmondani. Kérem meghallgatásomhoz szíves figyelmüket.

Az az összefoglalás, amelyet az Agrártudományok Osztálya ennek a mostani közgyűlésnek a kiadványában az erdészetről közöl, véleményem szerint mind az eredmények, mind pedig a feladatok tekintetében vitathatatlanul jó, helyes; a lényeges dolgok közül a leglényegesebbeket emeli ki, mindannyiunk megelégedésére van, és ezért az Elnökségnek köszönetemet fejezem ki.

Az összefoglaló azonban a dolog természeténél fogva nagyon tömör. Annyira tömör, hogy pl. az utolsó bekezdésével kapcsolatban ma, tegnap, sőt már napokkal előbb is, kollégáim közül többen is fordultak hozzám azzal, hogy hogyan is kell érteni a következő állásfoglalást: „Annak ellenére, hogy évről-évre igen tekintélyes fabehozatalra szorulunk, a hazai kitermelésű favalasztékaink értékesítése terén komoly nehézségeink mutatkoznak, és ezek a nehézségek a fakitermelés növekedésével egyidejűleg tovább fokozódnak, ha nem gondoskodnak faiparunk fejlesztéséről. Különösen a cellulóze- és a papíripar, valamint a rostlemez- és faforgácslap-gyártás fejlesztése sürgős. De még az ún. hagyományos fafeldolgozás fejlesztése is indokolt, különös tekintettel az új gazdasági mechanizmusból folyó követelmények céltudatos érvényesítésére.”

Bennünket már évtizedek óta — mondhatnám az első világháború befejezése óta — úgy emlegetnek, mint erdőben és fában nagyon szegény országot. Ebben a megállapításban természetesen mély igazság van, de feltétlenül analízisre szorul ez a megállapítás. Azt, hogy ez így van, már jó két évtizeddel ezelőtt is tudtuk, magának az analízisnek a végrehajtásához azonban évekre volt szükségünk, másfelől az eredményét csak most fejezhetjük ki úgy, hogy a helyességét bizonyítani is tudjuk. Nevezetesen: az igaz, hogy az erdőterületünk kevés. És az is igaz, hogy az élőkakészletünk a termőhelyi körülményekhez képest lehetségesnek talán még a 2/3-át sem éri el. Csakhogy ez nem jelenti egyszersmind azt is, hogy bizonyos fafajokból ne volna a kelleténél is nagyobb készletünk. Mert a valóság az, hogy bizonyos fafajokból nagyobb készletünk van a kelleténél, — pl. cserből.

És ez nem véletlen. A cser minden évben terem makkot, a kocsányos- és a kocsánytalan-tölgy azonban nem. Így a cseres kocsánytalan-tölgyeseink még a kapitalista gazdálkodás idején legnagyobbbrészt elcseresedtek. Az ilyen elcseresedett állományainkból most aránytalanul sok a már előregedő, elvénuülő. A fájuk romlik, kitermelésük tehát mindenképpen szükséges volna. Nincs azonban megoldva a csernek mint ipari nyersanyagának a korszerű feldolgozása, illetve nincsenek meg a feldolgozásához szükséges és alkalmas gyáraink. Ezért az előbb idézett bekezdés utolsó mondata, az ugyanis, hogy: „De még az ún. hagyományos fafeldolgozás fejlesztése is indokolt, különös tekintettel az új gazdasági mechanizmusból folyó követelmények céltudatos érvényesítésére” — úgy értendő, ahogyan ezt pl. a tatabányai erdőgazdaság értette és máris csinálja; kitermeli a csereseit, de nem szállítja a kitermelt cserfát vasúton sehová sem, sőt a tőtől a vasútállomásig sem, hanem a saját fűrésztelepén feldolgozza a gyengébb minőségű rönköket pl. bányaszéldeskának, és a közvetlen közelében levő bányák széldeszkaszükségletét fedezi.

Ennyit röviden, csupán egyetlen példával, az ún. hagyományos fajainkkal kapcsolatos gondjainkról.

Csakhogy időközben igen tekintélyes mértékben előrehaladt az országban a nemesnyárok telepítése. Mégpedig nemcsak az erdőgazdaságok, hanem őszinte örömünkre az állami mezőgazdaságok kezére bízott területeken is.

És legújabban — éppen a Pártközpontnak és a Kormánynak az iniciálására — most már a termelőszövetkezetek is rátérnek a nemesnyárasok telepítésére. Szerfölött hasznosnak ígérkezik ez azért, mert pl. 4 normál ürméter vékonydorongból elő lehet állítani egy tömörköbméter I. osztályú, kiváló minőségű farostlemez-lapot. S ha tudjuk, hogy minden egy tonna rotációs papír, amelyet Nyugatról hozunk be, nekünk kb. 14-szer annyiba kerül, mint amennyiért a saját nyersanyagunkból elő tudnánk állítani, akkor mindjárt közelebb jutunk az új gazdasági irányítás szellemének a megértéséhez. Teljesen tudatosan fel kell azonban oldani az erdőgazdasági, illetve általában agrárvállalatok és a fafeldolgozó vállalatok érdekellentéteit, a nép-gazdasági szintű gazdaságosság érvényesítésének biztosítására. Újra meg újra hangsúlyozni kell, hogy a cellulóze- és papíripar, nemkülönben a rostlemez- és a faforgácslap-gyártás fejlesztése és az ehhez szükséges feltételek megteremtése elsőrendű közérdek.

Miután néhány eszterendős szervezeti különállás után az erdészet most a legfelsőbb szinten szervezetileg is újra tagja az agrár-nagycsaládnak, mi erdészek azt kérjük, hogy a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium és a Magyar Tudományos Akadémia illetékes vezetői hatékonyan támogassák új fafeldolgozó gyárak létesítésére irányuló törekvéseinket. Ne halasztassák pl. egy faforgácslap-gyár létesítése Zalaiban, vagy Győr térségében farostlemez-, illetve cellulóze- és papírgyár létesítése. És ne késlekedjünk ezzel a Nyírségben sem. A Nyírség népe még mindig elég szegény; aranya lehetne a nemesnyár a kitűnő almája mellett. — Köszönöm, hogy a figyelmükkel és türelmükkel megajándékoztak.

CSELŐTEI LÁSZLÓ, a mezőgazdasági tudományok doktora

Az Osztálytitkári beszámoló a mezőgazdasági tudomány irányításának számos kérdése között behatóan foglalkozott a bizottsági munkával és az annak hatékonyságát befolyásoló bizottsági rendszerrel. Érintette a tanszéki kutatásokat is, azok akadémiai támogatását és a tanszéki akadémiai kutatócsoportok munkáját. Engedjék meg, hogy a következőkben e két kérdéskörhöz tegyek néhány megjegyzést.

Mindkét kérdésnél, de különösen a bizottsági rendszer megítélésénél figyelemmel kell lennünk arra, hogy sokrétűsége és szerteágazó kapcsolatai miatt nehéz megvonni a mezőgazdasági tudomány határait. Tulajdonképpen sok tekintetben a bizottsági rendszer elbírálásánál is arról van szó, hogy meddig terjedjen a mezőgazdaság, ez esetben az Agrártudományok Osztályának feladata, milyen arányok alakuljanak ki az egyes tudományterületekkel való foglalkozásban s azok hogyan kapcsolódjanak egymáshoz.

Az Agrártudományok Osztályán jellegénél fogva a bizottsági munka gerincét értelemszerűen a három fő ágazatot reprezentáló növénytermesztési, állattenyésztési és kertészeti bizottság adja. A többi bizottság közvetve vagy közvetlenül ezekhez — váltakozóan egy, két vagy mind a három ágazathoz — kapcsolódik. Az Osztálytitkári beszámolóban említett merev ágazati szemlélet

csökkentése jórészt attól függ, hogy az ágazati és a hozzájuk kapcsolódó tudományterületeket gondozó bizottságok között milyen az együttműködés, azok hogyan hatnak egymásra. A tapasztalatok szerint az ágazati szemlélet túltengésével sajátosan inkább a nem ágazati bizottságokban találkozunk. Nem mindegy ugyanis, hogy ezek a tudományterületek saját általános problémáik mellett milyen mértékben foglalkoznak az egyes ágazatok, ill. azok egyes részterületeinek kérdéseivel, s tevékenységük hogyan illeszkedik az egész mezőgazdaság mai és várható helyzetéhez. Az ágazati bizottságokban inkább a kérdések mélyebb, differenciáltabb megközelítésének lehetősége hiányozhat.

Úgy vélem, hogy a titkári beszámolóban említett nagyobb, komplexebb bizottságok az inkább az egyes részterületeken érdekelt szakemberek bevonásával egyrészt még általánosabbá tennék munkájukat, másrészt a határ-, valamint az alapozó területeken folyó munka intenzitását is csökkentenék. Megítélésem szerint még nem aknáztuk ki a mai bizottsági rendszerünkben levő lehetőségeket. Talán az Akadémia általános szervezési elvével ellentétben az agrártudomány sajátos helyzete miatt bátrabban lehetne alkalmazni a ma is többször előforduló kettős bizottsági tagságokat, amikor az egyes részterületek művelésével foglalkozó, de egy-egy vonatkozásban az egész ágazat áttekintéséhez is segítséget adó szakembereket az ágazati bizottságba is bevonhatnának. Természetesen ez csak egyik formája a lehetséges segítő kapcsolatok kialakításának. Emellett bátrabban élhetnénk az együttes ülések, s a külső szakemberek meghívása mellett más bizottsági tagok meghívásának rendjével. Legyen szabad itt példaként hivatkoznom egy másik akadémiai osztály keretébe tartozó Meteorológiai Bizottság és a Mezőgazdasági Vízgazdálkodási Bizottság közelmúltban tartott igen eredményes együttes ülésére, amelyen több mint 100 érdekelt szakember vett részt. De ennél is értékesebb volt az a munka, amelyet az ülést megelőzően és azt követően személyes megbeszéléseken végeztünk, s amely több kutatóintézmény kapcsolatának megszilárdításához is hozzájárult. Engedjék meg, hogy név szerint is említsem dr. Dési Frigyes elvtársat és munkatársait, akik velünk együtt nemcsak elfogadták, de igényelték is a kutatások irányának és tartalmának kialakításához a véleményét.

Igen jónak tartom a szabadabb szervezési rendszer olyan fejlesztését is, hogy meghatározott munkára, rövidebb vagy hosszabb távra komplex munkabizottságokat hívjunk létre.

A tanszéki kutatások támogatására térve át, legyen szabad felhívnom a figyelmet az Osztálytitkári beszámoló mellékletének végén közölt adatokra. Eszerint az Akadémia Agrártudományok Osztályának költségvetési keretében a személyi állomány 11%-a, — ezen belül a kutatói létszám 16%-a — ill. az anyagi támogatás 5%-a szolgálja a tanszéki kutatómunka segítését. Természetesen a két terület adatai nem hasonlíthatók össze közvetlenül, mert nem azonos tartalmúak. Amíg ugyanis a tanszéki kutatások támogatása döntően az oktatási keretek kutatási lehetőségeinek jobb hasznosítását szolgálja, addig az intézeti számokban a kutatások kereteinek költségei is szerepelnek. Hangsúlyozva azt, hogy az akadémiai intézeti kutatások fejlesztését is szükségesnek tartom, legyen szabad most az elsősorban az alapkutatások fejlesztését szolgáló tanszéki munka támogatásának hatékonyságára felhívnom a figyelmet. Reméljük, hogy az ezekre épülő alkalmazott és fejlesztési kutatásokra, tehát az alapkutatások eredményeinek felhasználására más szervek tartanak igényt és adnak hozzá segítséget.

Az Agrártudományok Osztálya által az Agrártudományi Egyetemen dolgozó Öntözési Kutató Munkaközösség tanszékeinek nyújtott eddigi segítség pl. komoly lehetőséget adott kutatómunkánk differenciálására és elmélyítésére. Nem a mi feladatunk, hogy a támogatás hatékonyságát, eredményességét megítéljük, de reméljük, hogy az nem volt hiábavaló. Úgy látjuk, hogy az oktatás és vele együtt a közvetlenül azt segítő kutatás feltételeinek megteremtése az oktató intézmények feladata. Helyes, ha az ezen túli kutatómunka feltételeinek megteremtése az akadémiai és más szervek részéről is a kutatási készség alapján döntően a már jelentkező eredményektől függően történik. Ismét az egyetemek feladata, hogy — az adottságaik, ezen belül főként a technikai keretek lehetőségeinek figyelembevételével — a segítség illetve megbízás jó ellátásához megteremtsék a szükséges feltételeket.

STEFANOVITS PÁL, a mezőgazdasági tudományok doktora

A Talajtani- és a Trágyázási Szakbizottság munkájával kapcsolatos kérdéseket szeretném ismertetni, túlmenően azon, ami a nyomtatott anyagban és a szóbeli beszámolóban helyet kapott.

Ezeknek a kérdéseknek egy része tudománypolitikai és irányítási jellegű. A talajtani bizottságnak ugyanis három funkciót kell ellátnia: a szakbizottság, a koordináló bizottság és az intézeti tudományos tanács feladatát. Ebből a három feladatból vezetném le azokat a problémákat, amelyek az eredmények megvalósítása terén felmerültek.

Első a szakbizottsági funkció. Azt hiszem, elmondhatjuk, hogy a bizottság gazdája volt területének. Mint a talajtani, ill. a trágyázási kutatások irányítója, állandóan nyomon követte az intézetekben folyó munkát és megkapta azt a helyet, amelyet az Akadémián belül megérdemel. Szeretném azonban egy-pár érdekes momentumra felhívni a figyelmet. Ha megnézzük azokat a jelentéseket, amelyek az egyes kutatási témákról beérkeztek, akkor arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a trágyázás minden témába belopakodott. Mind a talajjavítási feladatok kutatási jelentéseiben, mind a talajgenetikai kutatómunkában, a homokjavítás, a szikjavítás, az öntözés kérdéseiben domináns szerepet kapott a trágyázás módszere és alkalmazása. Úgy néz ki, mintha az egész talajtani, trágyázási, növényélettani és mikrobiológiai kutatásoknak mintegy összekapcsolódása történnék meg, és pedig elsősorban a műtrágyázáson keresztül. Ez helyes és elismerésre méltó, felvet azonban egy kérdést. Hogy a műtrágyázásnak milyen nagy a jelentősége, azt tudjuk, az iparfejlesztési tervek-ből is látjuk, hiszen műtrágyagyáraink kapacitását növeljük, új műtrágyagyárakat létesítünk. Nincs meg azonban az arány az erre fordított kutatási anyagi támogatása és a gyártott műtrágya értéke között. Ennek viszont mi lesz a következménye? Ma még tudjuk, hogy mit kell csinálni a műtrágyával, mert ha mai ismereteink, a mai műtrágyaadagok mellett mindenütt úgy alkalmaznánk a meglévő műtrágyát, ahogyan egy jó gazdának alkalmaznia kell, akkor a termés kb. 20—30 százalékkal növelhető lenne. Amint azonban nagyobb műtrágyaadagok alkalmazására térünk át, újabb növények termését kívánjuk a trágyázással növelni, új trágyaszerekre és módszerekre van szükség. Ehhez azonban alap- és alkalmazott kutatás kell. E helyen szeretném tehát felhívni a figyelmet arra, hogy az iparfejlesztés, a műtrágyagyártás és behozatal, valamint a ráfordított anyagi erők és a kutatásra fordított költségek aránya sürgősen korrigálandó.

Nézzük a második kérdést, azt a feladatot, amelyet a bizottság mint koordináló bizottság lát el. Itt nem mondhatnám azt, hogy kizárólag a jelentések formai elbírálása képezte az anyagát ennek a munkának. Kétségtelenül van ilyen jellege, de a bizottság igyekezett túltenni magát rajta és ahol a felesleges hatóság formai munkát követelt meg, ott formai munkát adott, nem fordított rá nagyobb energiát. Igyekezett azonban ott, ahol lehetőség kínálkozott rá, tényleg koordinálni. Mégpedig mely téren?

Elsősorban olyan trágyázási vagy talajvédelmi tanfolyamokon, amelyek a közelmúltban szerveződtek és nagyon jó eredménnyel le is folytak. Így pl. Keszthelyen és Budapesten voltak ilyen rendezvények, amelyekben összejöttek azok a szakemberek, akik maguk is dolgoznak az adott téma területén. Egy-egy előadással kapcsolatban kicserélték nézeteiket és ismertették saját tapasztalataikat, eredményeiket, kölcsönösen megbírálták egymás munkáját. Szerintem ez a koordinálás legjobb formája. Nem anket, nem szimpozion, hanem olyan fesztelen, kötetlen véleménycsere, amely lehetővé teszi, hogy őszinteség és gyorsaság hassa át a tudományos eredmények kicserélését. Szerintem ez a kettő elsőrendű: az őszinteség és a gyorsaság. Tudjuk, hogy a publikációs lehetőségek miatt egy tanulmány megjelenése kb. 1–1½ évi átfutást igényel és ez is csak akkor érhető el, ha lezárt témák publikálásáról van szó. Ugyanakkor vannak olyan eredmények, amelyeket egy másik szakember hasznosítani tudna, amelyek azonban még nem érettek meg a publikálásra, de egy másik munkába beépíthetők, felhasználhatók. A koordinálás egyik jó lehetőségét állapítottuk meg az ilyen tanfolyamok, az ilyen kötetlen viták rendezésében: jó eredményt érhetünk el velük.

A harmadik az intézeti tudományos tanácsi funkció. Ezt látta el a bizottság a legrosszabbul, mert ez a tevékenysége csak formai volt. Tényszerűen azonban az intézeti jelentés témáját képezte mind a koordináló bizottságnak, mind a szakbizottságnak és így enyhíteni kell ezt a megállapítást. Fel kell azonban hívnom a figyelmet az intézetekben folyó kutatómunka elbírálásának egy hibájára. Egyetlenegy intézet évi jelentésében sem szerepelnek ugyanis a külső megbízásos munkák. Pedig a külső megbízásos munka ugyanúgy az intézet kutatógárdájának a terméke, szellemi produktuma, mint a többi. Az arra szolgáló anyagi fedezet is a népgazdaság anyagi kereteiből kerül ki. A róla való beszámoló tehát szerintem legalább annyira bele kell, hogy kerüljön egy évi jelentésbe, mint az ún. A) témák alapján folytatott kutatások jelentései. Egy intézet egészének a munkáját nehéz elbírálni akkor, ha a kutatókapacitás egy részének felhasználására, valamint az intézet anyagi fejlesztésére szolgáló összegek ráfordítására vonatkozó adatok nem állnak a bizottság rendelkezésére.

Ennek alapján a következő javaslatokat terjesztem elő:

1. Maradjanak meg az ún. állandóbizottságok, vagy szakbizottságok, mint pl. a mi területünkön a talajtani és a trágyázási szakbizottság, amelyekben a szűkebb téma szakemberei vitatják meg a felvetődött kérdéseket. Szükséges és helyes azonban ún. célbizottságok, munkabizottságok létrehozatala, amelyekbe a különböző állandóbizottságok delegálnak egy-két tagot és ezek a bizottságok meghatározott időre, meghatározott feladatokkal dolgoznának. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságnak vannak hasonló jellegű bizottságai, amelyeknek funkciója népgazdasági szinten kétségtelenül igen hasznos.

2. A szellemi export kérdése! A bizottságoknak a külföldi kapcsolatok vonatkozásába igen kevés beleszólásuk van, akár a kiküldendő szakértőkre, akár pedig az ún. tanulmányutakra gondolunk. Különböző szervezetekkel kötött szerződésük alapján hazánkból sokan mennek a fejlődő országok mezőgazdaságának megsegítésére. Ez azonban nincs a bizottság véleményétől függővé téve. Márpedig egy tudomány területéről a nyilvánvalóan nagyobb kapacitású szakemberek nem is egy-két évi külföldi alkalmazása a hazai kutatómunkából hiányozni fog. Az a szerv, amely a hazai kutatómunkát elbírálni hivatott, kell, hogy felmérje, hogy milyen hiányt fog ez jelenteni, pótolható-e a hiány, a hazai feladatok mellett el tudjuk-e látni ennek a szellemi exportnak itthon maradt feladatát. Másrészt a hazai tudomány megbecsülése érdekében is fontos, hogy a megbízás tárgyát képező szakterületnek valóban a leghivatottabb képviselői nyerjenek kiküldetést. Azt hiszem, hogy senki sem fog elzárkózni ez elől, akkor, ha ennek megvan a reális lehetősége. Ha azonban egy tudományterületet irányít egy bizottság úgy, hogy a munkában résztvevők — esetleg két-három szakember — egy-két évi kimaradását nem tudja figyelembe venni, az szerintem az egyensúly megbomlásához vezet.

Javaslatom tehát az, hogy az ilyen kiküldetések esetén a bizottságok véleményét ki kell kérni.

3. Következő javaslatom a külső megbízások munkák beszámolási kötelezettségére vonatkozik. Az a testület, amely egy intézmény munkáját elbírálni hivatott, az intézet által külső anyagi erők és külső intenciók alapján végzett munkáról is kapjon tájékoztatást, mert csak így válik teljessé az a kép, amelyet egy intézet munkájáról alkothat.

MÉSZÁROS JÁNOS, az állatorvostudományok kandidátusa

Intézeteinkben az utóbbi időben méltán esik sok szó az új gazdasági irányítási rendszerről. Tegnap is, ma is, ezeken a tanácskozásokon is sokat hallottunk róla.

Örvendetesnek tartom, hogy kutatóink ezt a témát elsősorban az egész népgazdaság, az egész ország vonatkozásában tartják érdekesnek, fontosnak, újszerűnek, reménykeltőnek és csak másodlagosan csatlakoznak hozzá azok a megjegyzések, amelyek a gazdasági irányítás rendszerének a kutatóintézetekre vonatkozó részét illetik. Azt is örvendetesnek tartom, hogy ezekben a most már a kutatóintézetekre leszűkített beszélgetésekben, legalábbis amelyekben én részt vettem, a kutatókban inkább érződik az az aggály, hogy az alap kutatások és a hosszabb távra szóló kutatások hogyan lesznek biztosítva, mint az az öröm, hogy esetleg holnaptól kezdve több pénznek kapnak ilyen vagy olyan megbízásos munkák végzéséért. Ezt nagyon komoly dolognak tartom. A kutatók mind hazájuk, mind saját területük jövőjét nézik hosszabb távon, és ezért hajlandók esetleg átmeneti áldozatot is hozni. Mind az elnökségi beszámoló, mind a mostani osztálytitkári beszámoló elég adatot szolgáltatott arra, hogy ma már lekerült napirendről az a néhány hónappal ezelőtti, nem tudom mennyire illetékes, de meglehetősen vulgáris felfogás, amely a kutatóintézetekben az egész gazdasági mechanizmus kérdését a szerződéses kutatásokban látta. Ma már nincs róla szó, ma már az alap kutatások végzése, a hosszútávra való dolgozás az, amely nagyon előkelő hivatalos fórumon megerősítést nyert, — gondolok Ajtai elvtárs felszólalására is. Ez nagyon

fontos, az idei közgyűlésnek nagyon lényeges pozitívuma, nagy megnyugtató a jövőre nézve, mert gondolom nem veszik politikai ízű megnyilatkozásnak, ha a nagyon elcsépett „tyúk és aranytojás” példájára hivatkozom, de nagyon jogosan lehetne idehozni ezt a hasonlatot, ha az alapkutatások háttérbe szorulnának a rövidtávú alkalmazott kutatásokkal szemben.

Az alapkutatások végzése természetesen nem jelenti azt, hogy a kutatóintézetek vezetősége és a magasabb irányító szervek vezetői ne találják meg a módját annak, hogy disztingváljanak a kutatói tevékenységben, és aki eredményesebben dolgozik, az kapjon többet; de a bérápoláson felüli juttatás valóban elért komoly kutatási eredményeket rögzítsen, vagy legalábbis ösztönözzön ilyenek elérésére. Ezzel azonban csínján kell bánni, és nagyon jó lenne, ha akár a külső szerződéses munkák, akár az intézetek egyéb anyagi lehetőségei tekintetében az intézetek vezetőségei osztanák el a rendelkezésre álló pénzt és nem közvetlenül lenne kapcsolat a megbízók és a szerződésteljesítők között. Ennek ugyanis meglehetősen kellemetlen kihatásairól hallottam más intézetekből, mert a mi intézetünknek külső megbízásos munkája még eddig nem volt.

Az anyagi ösztönzés lehetőségét is meg kell tehát teremteni, és ennek egyik lehetősége pl. a nyelvpótlék is, amelyet nagyon komolyan kell felfogni olyan szempontból, hogy a kutatók jövedelmét minőségileg széthúzza. Mégis azt kell mondanom, hogy a jelenlegi rendelkezések alapján egy kicsit úgy jártunk vele, mint a népmesei szegénylány, aki vitt is ajándékot, meg nem is. Az a megoldás ugyanis, amelyet erre vonatkozólag kaptunk, véleményem szerint a kérdés lényegét nem oldja meg. A folyó évi előléptetési keretünket ugyanis, amely kevesebb, mint a korábbi években volt, most egyszerűen úgy kell felhasználnunk, hogy a nyelvpótlékot is ebből kell fizetni. Mivel a nyelvizsgákat a nyelvpótlék előtt is nagyon komolyan vettük, ez intézetünkben azt jelenti, hogyha az idén sikeres nyelvvizsgálókat, vagy a vizsgára a siker reményével jelentkezőket nézzük, akkor több lesz az idén fizetendő nyelvpótlék, mint az egész évi előléptetési keret, plusz a nyelvpótlék együttes összege.

Ezt tehát nem tartom elfogadhatónak, és gondolom, nem sértő, ha az intézet vezetősége ehhez az összeghez egyelőre nem nyúlt, hanem kérte az Osztályt, hogy történjék valami ebben a kérdésben, mivel feltehetőleg tévedésről van szó.* Mégha úgy fogom is fel, hogy a kutatók anyagi juttatását ilyen minőségű követelményekhez kötöm, akkor sincs megoldva az intézet kb. 2/3-át kitevő nem kutatóinak az előléptetési kerete és így olyan furcsa helyzet áll elő, hogy minél több nyelvvizsgát tesznek a kutatók, annál kevesebb összeg marad a nem kutatók előléptetésére. Nem jól van ez így, mert intézetben belüli feszültséget teremt a kutatók és az egyéb beosztásban levők között.

Anyagi lehetőségeink nagyon végesek ugyan, de vagy adjunk valamit, vagy mondjuk meg becsületesen, hogy ennyi vagy annyi idő múlva lesz lehetőség arra, hogy ilyen anyagi elismerés is legyen, de ne az intézetek vezetőségét hozzuk nehéz helyzetbe, ne az intézet vezetősége legyen kénytelen levezetni a dolgozók és az irányítószervek között az ilyen intézkedésből támadó diszharmóniát.

* Azóta az osztály engedélyezte, hogy nyelvpótlék céljára az Intézet esetenként igényeljen fedezetet.

Engedjék meg, hogy bár évek óta szóvá teszem a következő kérdést, most is szóvá tegyem; véleményem szerint az Akadémia elnökségének intézvényében, odaadóbban, megértőbben kellene foglalkoznia a fiatal kutatók helyzetével. Tudjuk ennek nehézségeit. A fiatal kutatók fizetése 1700—2200 forint körül mozog és az 5—6 év óta kutatói beosztásban levő fiatal sem igen kap többet 2200—2500 forintnál. Ezek az emberek nyelvórákra járnak, havi 300—400 Ft. albréti díjat fizetnek és ha nem is az első 4—5 évben, de később joggal merül fel családalapítási igényük. Egyáltalán kilátásuk sincs azonban arra, hogy lakáshoz jussanak, különösen, amikor a szövetkezeti lakáselosztásban — talán nem ide tartozik — a ráígérés eszközeiről is hallani lehet. Én itt és a MEDOSZ kutatói tagozata is többször javasoltuk, hogyha az építőipar nagyon megbecsüli a maga fizikai munkásait és szerez magának munkásokat azzal, hogy kulturált munkásszállásokat épít, második otthon teremt nekik, akkor a tudomány munkásai, akiknek a megszerzése és kinevelése jóval hosszabb időt vesz igénybe, szintén megérdemelnék, hogy valami hasonló segítséget kapjanak, akár valamilyen tényleg kényelmesen berendezett tudományos diákszállók, vagy kutatószállók létesítésével, ahol éppen azt az első 4—5 évet át tudnák húzni, amíg fizetésükből nem tudnak lakásra félretenni. Azt hiszem, hogy ez nagyon hasznos befektetés volna. Sőt a másik oldalról nézve, ezt a kérdést, káderfejlesztésről beszélni egy kicsit illuzórikus, ha ezeket az anyagi alapokat nem teremtjük meg hozzá.

Végezetül egy személyes vonatkozású kérdés az intézetek fejlesztésére vonatkozóan. Ezt eddig is szóvá tettem, de most már nyugodtabban elmondhatom, mert mivel néhány napja nem vagyok az Állategészségügyi Kutató Intézet igazgatója, nem érhet az a vád, hogy saját intézetemről elfogultan beszélek. Az osztályvezetőség beszámolója említette, hogy 3 év alatt elkészült az Állategészségügyi Kutató Intézet állatházának a bővítése, s néhány új laboratórium is. Ez így van, de hozzá kell tennem, hogy ez a néhány laboratórium az állatházban került berendezésre és az ott dolgozni kényszerült kutatók naponta kívánják, hogy bár az illetékesek vennének szagmintát a laboratórium levegőjéből. Nincs megoldva az Állategészségügyi Kutató Intézet fejlesztése, sőt még perspektivikus kilátásai is meglehetősen gyérek. Az Akadémia ugyanis nem tud a II. ötéves tervben pénzt adni hozzá, az FM beruházásaival való összekapcsolás pedig sajnos úgy látszik, hogy eléggé lassú kibontakozást ígér.

Azt hiszem, hogy amikor ezt a kérdést itt felvetem, akkor nem az agrárkutatások és kutatóintézetek fejlesztésének régi problémáját akarom érinteni, de ezt a kérdést meg kell oldani, mert ezekben az intézetekben, így az Állategészségügyi Kutató Intézetben is olyan kutatások folynak, amelyek a népelemzés szempontjából alapvető jelentőségűek.

PROBOCSKAI ENDRE, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Az Agrártudományok Osztálya 1967. évi tartalmas, részletes közgyűlés kiadványának korlátolt terjedelme csak azt tette lehetővé, hogy az Osztály feladatkörébe tartozó egy-két legfontosabb kutatási problémát érintsen csupán.

A kertészeti kutatás terén elért és közölt eredményekkel és feladatokkal egyetértünk. Azt hiszem, hogy az e tudományterületen dolgozók mindegyike nevében először köszönetet kell mondanom az osztály titkárának és minden

dolgozójának, akik közvetlenül vagy közvetve, sokat segítettek abban, hogy eredményes munkát végezhettünk. Úgy érzem, hogy szükséges felszólalnom ezen túlmenően is, nem azért, hogy eredményeinkkel dicsekedjem, hiszen azokkal soha sem lehetünk megelégedve, hanem azért, hogy olyan kérdéseket vessek fel, amelyeknek megoldása meggyorsíthatja, jobbra teheti az elkövetkező évek munkáját és nagyban hozzájárulhat III. ötéves kutatási tervünk eredményesebb teljesítéséhez.

Meg kell állapítanom, hogy a kertészeti fás növényekkel, így a gyümölcs- és a szőlőtermesztéssel kapcsolatos kutatás anyagi ellátottsága hazai jelentőségéhez és termelési értékéhez képest egy kissé lemaradt más ágakhoz viszonyítva. Nem rendelkezünk korszerű kísérletek végzéséhez alkalmas elegendő ültetvényvel, márpedig ez elsőrendű fontosságú a gazdaságos termesztéshez és a kutatáshoz egyaránt. Az alap kutatások lehetőségei csak korlátozottak és ez nagyon aggasztó a jövőt illetően. Nem kizárólag az anyagi ellátottságra gondolok, bár az anyagi alapok itt sem nélkülözhetők; nem is arra, hogy ha az anyagi lehetőségek megvannak, a korszerű műszerek, beruházások és egyebek biztosítása akkor is milyen nehéz, hanem gondolok az alap kutatásokhoz nélkülözhetetlen szakmunkatársakra: a biológusokra, a fiziológusokra, a vegyészekre, a matematikusokra, az agrárközgazdászokra, azok közreműködésére.

Kutatásainkat — nézetem szerint helyesen — elsősorban a termesztési eredmények emelésére kell összpontosítanunk, ezen belül azonban számos olyan kérdés vetődik fel, amelynek kimunkálása az említett szakemberek nélkül nem lehetséges, vagy pedig egyes termelési kutatóktól olyan áldozatot kíván, amely a ráfordított munkájukkal nincs arányban.

Az agrárosztály kiadványában felsorolt, már eredményes kutatások mellett új feladatok is jelentkeznek az általam említett kutatási területen. Ilyen pl. a gyümölcs- és szőlőfajták fajtafenntartása, amelynek elméleti alapja is sok tekintetben kidolgozásra vár. Fel kell tárnai a gyümölcsfák szaporításának egyes biológiai problémáit, az oltványkomponensek együttélésével kapcsolatos jelenségeket, jobban meg kell ismerni a gyümölcsfák és szőlő életműködését, főleg fejlődésük és növekedésük belső és külső feltételeit, az egyes gyümölcsfák termesztésének fiziológiai vonatkozásait, hogy az eddiginél biztonságosabban szabályozhassuk azokat a termesztés során. Csak így érhetők el nagyobb termések, viszonylag rosszabb talajokon is.

Különösen fontosá válik ez akkor, ha nem a termelésben már régen bevált, hanem újonnan előállított, vagy külföldről beszerzett fajtákat kívánunk termesztetni.

A témák számának növelésével párhuzamosan a tárgyi feltételeknek is növekedniük kell. Ez a szőlő- és gyümölcsstermesztési kutatások esetében még akkor is szükségszerűen növekedik, ha a témák száma nem nő, mert nőnek a fák. Évről-évre több a ráfordítandó kutatási költség. Ha az nem biztosított, akkor a már többéves kutatásokat is csökkenteni vagy szüneteltetni kell.

A fás növények kutatási metodikájának egységes kialakítása is elengedhetetlen. A gyümölcsfa területigényes, így a gyümölcsstermesztési kísérleteket csak a legszükségesebb nagyságúra szabad méretezni. Biztosítani kellene a gyümölcsfák nemesítésének az alapanyagát. A miniszterhelyettes elvtárs utalt arra, hogy a jobb, a több termés alapja: elsősorban a nemesített fajták termesztése. Más területeken már jobban megoldott ez a kérdés. 1950-ben

létesültek ugyan gyümölcsfajta-ültetvények, felújításuk azonban az újabb korszerű igényeknek megfelelően halaszthatatlan. Az egész kertészeti kutatásban szükséges a gazdaságossági vizsgálatok nagyfokú kiszélesítése és a gépesítés mellett, vagy azon belül elsősorban a termesztőberendezések automatizálási lehetőségeinek a kutatása. A drága kézi termelőfolyamatok csak így tehetők olcsóbbá. A gyümölcstermesztés vonatkozásában tulajdonképpen főleg a kutatás centrálisabbá tételét, az eddigi széttagoltság bizonyos fokú megszüntetését, a segéderők létszámának az emelését, a kutatás technikai feltételeinek a korszerűsítését és az egyes témák komplexebbé tételét kell szorgalmazni.

A gyümölcs- és szőlőkutatás koordinálásának a mostani rendszere operatív irányításra nem ad lehetőséget, inkább regisztráló jellegű. Ez nehezíti ugyan az irányítást, de az egyes intézmények vezetőivel kiépített baráti és személyi kapcsolatok révén azért megfelelően tudunk dolgozni.

Mint a többi kertészeti témák koordinálásával foglalkozó bizottságokban, itt is megvalósítottuk a téma-csoport bizottságok rendszerét, de megfelelő működésük csupán a tagok lelkesedésén múlik. Meg kellene keresni a módját annak, hogy milyen segítséget és elismerést lehetne adni a tagoknak többletmunkájukért, hogy kutatási feladataikat is el tudják végezni. Gondolok itt akár több segéderő, akár a széttagoltság miatt szükséges jobb közlekedési lehetőségek biztosítására.

Külön kérdés az oktató-kutatók helyzete. A kiadványban csak annyi utalás történt rá, hogy „sok problémát okoz továbbra is, bár ma már inkább csak a felsőoktatási intézményeknél, a kutatási segéderők alacsony létszáma”. Ez különösen ott veszélyezteti a kutatások zavartalanságát, ahol a tanszékek mellett nincsenek kutatóintézetek vagy kutatócsoportok. Ezeket a helyeket kell elsősorban segíteni, mert az oktatási kööttség miatt sokszor nagyon problematikus lehet az egyébként igen értékes kutatások eredményessége.

Végül meg kell állapítanom, hogy a kísérleti gazdaságok sok segítséget adnak, lehetőségeik azonban termesztési feladataik miatt korlátozottak és így az agrárosztály kiadványában jelzett funkcionális és szervezeti fejlesztésük valóban szükséges. A gyümölcs- és a szőlőtermelés szaporítóanyagának előállításába való bevonásuk, és ennek érdekében megfelelő természetű és tároló kapacitással való kiegészítésük kívánatos.

Felszólamomat nem a teljesség igényével tartottam. Nem szeretném azt sem, ha a tisztelt közgyűlés panaszként értékelné. Igyekeztem a realitásoknál maradni, de kendőzetlenül feltárni jobb munkánkat a jövőben is hátráltató tényeket. Tettem ezt azzal, hogyha lehet, segítsünk rajta mi is, de segítsen bennünket az osztály következő vezetősége is, ill. hívjuk fel rá az illetékesek figyelmét. Bízom benne, hogy ez a törekvésünk nem lesz hiábavaló, és irányító szerveink a jövőben is megtalálják a módot arra, hogy a nehézségeket a közös célok: a tudomány és a termelés előmozdítása érdekében adott lehetőségeink mellett kiküszöböljék. Örömmel hallottuk, hogy a minisz, terhelyetteselvtárs is külön kitért erre.

KURELEC VIKTOR, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Legyen szabad Mócsy akadémikus értékes beszámolójával kapcsolatban azokra a takarmányozási irányú kutatási témákra felhívni a figyelmet,

amelyek kivitelezését érdemesnek és szükségesnek tartom, mégpedig olyképpen, hogy az Agrártudományi Osztály azokat kézbe vegye, tehát gondozza, koordinálja, illetve irányítja. Ezeknek a kutatásoknak az egyik csoportja az aminosavvizsgálat volna, mégpedig most már további takarmányok aminosavösszetételének és fehérjetartalmuk biológiai értékének vizsgálatai. Számos takarmányunk fehérjetartalmának az aminosav-összetételét ugyanis már ismerjük, tehát hazai vizsgálataink is vannak.

A következő fontos lépés volna azt vizsgálnunk, hogy a takarmánnyal juttatott aminosavak az állati szervezetben milyen százalékban értékesülnek, mert nyilvánvaló, hogy a fehérjetartalomban foglalt aminosavak egy része kihasználatlanul ürül ki az állati szervezetből.

A másik probléma, amelyről szólni szeretnék, külföldön már tanulmányozott, de Magyarországon még nem volt rá mód és lehetőség: a mezőgazdasági haszonállatok tényleges aminosavsükségletének megállapítása. Az ezekre vonatkozó ismereteket azután keveréktakarmány receptúránkban lehetne érvényre juttatni, miáltal a tápok hatékonyságát, illetve az állati termelést fokozhatnánk.

A harmadik kérdés; — ami viszonylag nagyarányú kukoricatermesztésünkkel kapcsolatos, vagyis azzal, hogy nálunk a főabrak a kukorica. Erről tudjuk, hogy fehérjetartalmának biológiai értéke nem kiváló. Ehhez kapcsolódik az ún. japán aminosavkiegészítési módszer tanulmányozása és gazdaságosságának vizsgálata. A japánok ugyanis számos kísérlettel, vizsgálattal arra a megállapításra jutottak, hogy nem is olyan lényeges az állatok számára az összes aminosav felvételéről gondoskodnunk a különböző takarmányok, abrakkeverékek útján, hanem a természetes aminosavtartalom mellett csak egy-kettőnek kell megfelelő mennyiségét és arányát biztosítanunk kiegészítés útján. Ez döntő fontosságú az abrakkeverékek hatékonyságára, illetve az állati termelésre. Ha egy az aminosav-összetétel szempontjából alacsonyabb rendű takarmányt, növényi eredetű abrakkeveréket megfelelően egészítjük ki l-lizinnel és dl-methioninnal, akkor ugyanolyan hatást tudunk elérni, mintha teljesértékű, tehát állati eredetű fehérjét is adagolnánk a takarmányba. Ilyenképpen megfelelő aminosavkiegészítést alkalmazva az állati eredetű fehérjékben megtakarítást érhetnénk el.

Magyarországra évente kb. 6000 vagon hallisztet hozunk be. A perspektíva az, hogy halliszt-szükségletünk fokozódik, a behozatal növelhetősége azonban bizonytalan. Pl. a múlt nyáron nem volt elegendő a haljárás és így katasztrófális kiesés volt a hallisztben. Ilyen körülmények közt is biztosítani kell állataink termelését. Ahhoz, hogy az állati fehérjét pótoljuk, a viszonylag nagy arányban alkalmazott kukoricát a fehérje biológiai szempontjából feljavítsuk, a növényi eredetű keverékeket l-lizinnel és dl-methioninnal kell kiegészíteni. Ezt a kérdést különben gazdaságosság szempontjából is meg kellene vizsgálni, mert belejártszik a kérdésbe egyrészt az állati fehérje behozatala annak anyagi terhével, gondjával, másrészt belejártszik az aminosav gyártásának költsége is és ebből folyóan az aminosav egységára. Ha az aminosavak alkalmazásával a kész keverék árát egy bizonyos mértéken túlemeljük, akkor annak etetése már nem lehet kifizetődő. Ezért szükséges a gazdaságosság vizsgálata is.

A negyedik pont a hibridkukoricák takarmányozási értékének ügye. Örvedetesen nagy lépéseket tettünk a hibridkukorica vonalán. Ismétlem, a kukorica nálunk a főabrak, ezért jó tudnunk, hogy százalékos táplálóanyag-

összetétele megváltozott a hibridizációval. Ez abban az irányban mutatkozik, hogy a hibridkukoricákban kevesebb a fehérjetartalom, mint a hagyományos régi szemeskukoricákban volt. Azonban a legújabb aminosavvizsgálatokból kiderült, hogy az utolsó 3–4 év alatt a magyar kukorica fehérjetartalmának biológiai értéke nagymértékben emelkedett. Kívánatosnak tartom tehát, hogy az Agrártudományok Osztálya ennek a nagyon fontos kérdésnek a kimunkálását szintén rendszeresen szorgalmazza. A hibridizációt továbbiakban tehát nem szabad csak úgy kezelni, hogy a természetlag fokozódjék, hanem most már azt is figyelemmel kell kísérni, hogy az F_1 kukoricák fehérjetartalmának biológiai értéke milyen irányban tolódik, amikor azzal látjuk el az állattartást.

A következő, szintén takarmányozási vonatkozású kérdés a nyomelemkérdés, amelyben Mócsy akadémikus nyilván messzemenő megértést fog tanúsítani, hiszen a hazai vizsgálataink az ő kezdeményezésére indultak meg. Vitás, hogy szükséges-e a mikroelemvizsgálat, nevezetesen annak tisztázása, hogy a legelőfüvek, a takarmányok és abrakfélék az egyes mikroelemeket évjáratonként is milyen mennyiségben tartalmazzák. Egyesek szerint az ilyen vizsgálatok feleslegesek, hiszen az abrakkeverékekbe, tápokba az ásványi premixek útján annyi mikroelemet teszünk, amennyi biztosan fedezi az állatok szükségletét. Van azonban a dolognak egy másik oldala is, talajaink ugyanis nem egyformák. Nagy differenciák lehetnek az azokon termelt növények nyomelemtartalmában. Nekünk mindenkor tudatosan kell munkálkodnunk. Elképzelhető, hogyha megállapítjuk a magyar mezőgazdasági haszonállatok, pl. a sertés, a különféle baromfi napi mikroelemszükségletét, akkor esetleg az ásványi premixekben a mikroelemek mennyiségét redukálhatjuk, mert a táp így is hatásos lesz. Az eképpen megtakarított ásványipremix mennyiségeket azonban jól tudjuk hasznosítani a nagyobbodó állatlétszám ellátásánál, illetve az állati termelés fokozásánál.

A nyomelemvizsgálatokat kívánatosnak tartom a legelőkre is kiterjeszteni, mert állatállományunk nagy része hónapokon át úgyszólván minden kiegészítés nélkül a legelőfüre van utalva. A vizsgálatok mindenkor a legelhető gyeprészelegre terjedjenek, vagyis azokra a növényekre és növényi részekre, amelyeket az állatok ténylegesen lelegelnek. Ezekben a kutatásokban egyébként külföldi példák alapján az állatok szőrőzetének vizsgálatát így be lehetne vonni, mert szakkörökben jól ismert, hogy az állatok nyomelem fölvételét a szőrőzet nyomelem tartalmán keresztül ellenőrizhetjük.

A nyomelemek vonatkozásában mint problémát a molibdéntrágyázást említém. A pillangósvirágú takarmánynövények termésmennyiségét és összetételét, így fehérjetartalmát a molibdéntrágyázással befolyásolhatjuk. Kérdés, hogy Magyarországon a pillangósok molibdén-trágyázása milyen mértékben alkalmazható és az gazdaságos-e. Azt is tisztázni kell, hogy mit jelent állategészségügyi vonatkozásban és az állati produktumokat illetően az emberi táplálkozásban is a fokozott molibdénbevitel a lucernán és az állaton keresztül.

Szeretném az Agrártudományok Osztálya figyelmét felhívni a magyar ásványolaj-fehérjére, amelynek vonatkozásában egy kutató kollektíva egy-két évvel ezelőtt, már alapvető lépéseket tett. A vizsgálatok sajnálatos módon stagnálnak. Az eddigi kutatások nyomán tudjuk, hogy a magyar ásványolajban 124-féle baktérium van, köztük olyanok, amelyeket nagymértékben lehet szaporítani fehérjetermelés szempontjából. A magyar ásványolaj fehérje aminosavösszetételét is ismerjük. Rendkívül értékes. Biológiai értéke csak

egy egységgel van a hal mögött. Véleményem szerint kívánatos volna újból megindítani a kezdeményezőik munkáját és ennek kapcsán azt is meg kell vizsgálni, hogy az ásványiolaj—fehérje előállítás gazdaságos-e. Ha igen, nem szabad késlekedni ennek a szántóföldtől független takarmány—fehérjeforrás nagybani előállításának előkészítésével, hogy a kész ásványiolaj—fehérjét abrakkeverékeinkben, azzal hallisztet is pótolva, minél előbb alkalmazhassuk.

Még egy fehérjeforrásra szeretném felhívni a figyelmet: a takarmányélesztőre, amelynek a melasz a bázisa Magyarországon. Szesziparunk máris öröndetesen növelte a takarmányélesztő produktiót, de nem a takarmányozási igényeknek megfelelően. Szerintem az eddigi technológia mellett legeredményesebben új technológiával és melasz helyett a kevesebb cukorrépa területet igénybevevő cukorrépa bázisból kellően lehetne fokozni a takarmányélesztő gyártott mennyiségét.

Fontosnak tartom a laboratóriumi, az eddiginél sokkal gyorsabb fehérjevizsgálatok bevezetését. Egyes államokban, pl. Hollandiában naponta száz-ezer számban állapítják meg különböző tehénegyedek tejének fehérjetartalmát. Sok vonatkozásban (állattenyésztés, ipari cikkek) nekünk is szükséges volna ilyen vizsgálatokat minél előbb rendszeresíteni.

KIRÁLY ZOLTÁN, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Mócsy akadémikus beszámolójában érintőlegesen beszélt már arról, hogy az alap kutatásoknak a gyakorlati jellegű kísérletezést meg kell előzni. A Növényvédelmi Kutató Intézet tevékenysége az utóbbi években a gyakorlat igényeinek megfelelően a gyakorlati vizsgálódás irányába tolódott el. Ennek ellenére ebben az intézetben, amelyben a hazai kutatási apparátus mintegy koncentráldódik, igen jelentős eredmények születtek az alap kutatások területén.

Szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy a mikológiai, a növénykórtani bakteriológiai, a kóréletani, a rovarökológiai és a zoocönológiai alap kutatások eredményeit nemzetközi szinten is ismerik és elismerik, ezekről a szakkönyvekben és összefoglaló referátumokban mindenütt olvasni lehet.

Ebben az intézményben tehát ún. kutató-iskolák alakultak, amelyek világviszonylatban is ismertté váltak, éppen alap kutatási eredményeik révén. A növényvédelmi kutatás és a Növényvédelmi Kutató Intézet a jövőben bizonyára még inkább a gyakorlat irányában fog továbbfejlődni, felvetődik tehát a kérdés, hogy mi lesz a sorsa ezeknek a kutató-iskoláknak? Elsorvadnak-e vagy mód lesz a további létezésre, illetve továbbfejlődésre.

Azt a javaslatot szeretném előterjeszteni — és ez a javaslat találkozik a Növényvédelmi Kutató Intézet vezetésének véleményével is —, hogy legalábbis a kóréletani és mikológiai kutató csoportok elvi kutatásai önálló keretek között fejlődjenek tovább. Ennek a javaslatnak mérlegelését és bölcs megfontolását kérem a Tudományos Akadémia és a Mezőgazdasági Minisztérium illetékeseitől.